

Av. Ender KIZILRAY

MESS İzmir Bölge Temsilcisi

5510 Sayılı Yasa Kapsamında Prime Esas Kazançlar

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 80. maddesinde aynı Kanunun 4. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında yani hizmet akdi ile çalışan sigortalıların prime esas kazançları ile prime kısmen veya tamamen tabi olmayan kazançları sayılmıştır.

1. SİGORTA PRİMİNE ESAS OLAN KAZANÇLAR

1. Ücretler

4857 sayılı İş Kanunu'nun 32. maddesindeki tarife göre genel anlamda ücret, bir kimseye bir iş karşılığında işveren veya üçüncü kişiler tarafından sağlanan ve para ile ödenen tutardır. Bunun yanı sıra, İş Kanunu'nun 41, 42 ve 43. maddeleri uyarınca sigortalıların yaptığı fazla çalışmalar, aynı Kanunun 70. maddesi uyarınca yapılan hazırlama, tamamlama ve temizleme işleri için hak kazanılan artırımlı ücretler, 46. madde uyarınca çalışanlara bir çalışma karşılığı olmaksızın ödenen hafta tatili ücretleri ile 47. madde gereğince tatil yapılmayarak çalışılması halinde ödenecek olan Ulusal Bayram ve genel tatil günü ücretleri de 5510 sayılı Kanunun 80. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsa-

mında değerlendirilmekte ve primlerin hesabında dikkate alınmaktadır.

Ücretler hak edildikleri aya mal edilmek suretiyle prime tabi tutulur. Diğer ödemeler ise öncelikle ödendiği ayın kazancına dahil edilir ve ücret dışındaki bu ödemelerin yapıldığı ayda üst sınırın aşılması nedeniyle prime tabi tutulmayan kısmı, ödemenin yapıldığı ayı takip eden aydan başlanarak iki ayı geçmemek üzere üst sınırın altında kalan sonraki ayların prime esas kazançlarına ilave edilir.

Toplu iş sözleşmelerine tabi işyerleri işverenlerince geçmiş ayları da kapsar şekilde yapılacak ücret ödemelerine ilişkin primler toplu iş sözleşmelerinin imzalandığı tarihi takip eden ayın sonuna kadar Sosyal Güvenlik Kurumu'na ödenebilir.

Yine iş güvencesi kapsamında bulunan bir işçinin iş sözleşmesinin feshi üzerine açtığı işe iade davasını kazanması sonucunda hak kazanacağı en çok dört aya kadar ödenecek ücret ve diğer hakları da prime tabidir.

2. Diğer Ödemeler (Ücretin Eklentileri)

Sigortalılara asıl ücretlerinden başka prim,

ikramiye gibi çeşitli isimlerle yapılan ödemelerin brüt toplamı, ödendiği ay itibariyle prime esas tutulacaktır. Devreden diğer ödemeler, iki ay süreyle takip edileceğinden, hangi ödemelerin ücret, hangilerinin ücret dışı olduğu önemlidir.

Bilindiği gibi, ücret dışında sigortalılara ödenmekte olan prim, ikramiye gibi her türlü ödemeler, ödemenin yapıldığı ayın kazancına dahil edilerek prime tabi tutulmaktadır. Ancak, sözü geçen ödemelerin ücret ile birleştirilerek prime tabi tutulması durumunda, bu nitelikteki kazançlar, prime esas kazanç aylık üst sınırı aşılmamak kaydıyla prime tabi tutulacak, buna karşın her iki kazanç toplamının üst sınırı aşması halinde, ücret dışındaki ödemenin üst sınırı aşan kısmı, 5510 sayılı Kanununun 82. maddesi hükmü de dikkate alınarak en fazla takip eden iki ayın prime esas kazanç tutarına dahil edilecektir.

a. Primler

Üretimi artırmak ve çalışanları teşvik etmek amacıyla çalışma, satış, devamlılık, istihsal primi, idareci primi gibi çeşitli isim ve şekillerde primler ödenmektedir. Bunlar ferdi veya toplu iş sözleşmesinden doğduğu gibi işveren tarafından sözleşme dışı bir şekilde de ödenebilmektedir. Bu primlerden sigorta primi kesintisi yapılması gerekmektedir.

b. İkramiyeler

İşçilere muhtelif sebeplerle ödenen ikramiyeler ücret niteliği taşıdığından prime esas tutulacaktır. Bu tür ödemeler, hak edildikleri ayın değil ödendikleri ayın prime esas kazancı kabul edilmeli ve sigorta primi kesintisi brüt toplamı üzerinden yapılmalıdır.

c. Jübile İkramiyesi

Belli bir hizmet yılını doldurup, işyerinden ayrılmış sigortalılara jübile ikramiyesi adı altında yapılan ödemelerin sigorta primine tabi tutulması gerekmektedir.

d. Huzur Hakkı

5510 sayılı Kanununun 4-1/a maddesi kapsamında sigortalılığının devam ettiği anonim şir-

kette yönetim kurulu üyesi olan sigortalıların aldıkları huzur hakkının ücret özelliği taşıdığı dikkate alınarak prime tabi tutulması gerekmektedir. Ancak anılan kişiler hizmet akdi ile çalışmamakta yani 4-1/b kapsamında sigortalı iseler huzur hakkı adı altında yapılan ödemelerden sigorta primi kesilmeyecektir.

e. İdare veya Kaza Mercilerince Verilen Karar Gereğince Yapılan Ödemeler

İdare veya kaza mercilerince verilen kararlar gereğince ödenen ücret ve benzeri nitelikteki (fazla mesai, prim, ikramiyeler) ödemelerin de geçmiş süredeki aylar dikkate alınmaksızın ödemenin yapıldığı ay itibariyle prime esas tutulması gerekmektedir.

f. Sigortalılara İstirahatli İken Ödenen Ücretler

SGK'dan geçici iş göremezlik ödeneği alan sigortalılara istirahatli buldukları devrede işverenlerce ödenen geçici iş göremezlik ödeneği ile o devredeki kazancı arasındaki fark ücretler veya bu devrede SGK'ca ödenen geçici iş göremezlik ödeneği dikkate alınmadan ödenen tam ücretler de prime tabidir.

g. Yıllık İzin Ücretleri

4857 sayılı İş Kanunu gereğince hak edilen yıllık izin ücretleri 5510 sayılı Kanununun 80. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamına giren ücretler kapsamında bulunduğundan,

- Sigortalıların hak kazanıp da kullanmamış oldukları yıllık izin süresine ait ücretlerin, 4857 sayılı İş Kanunu'nun 59. maddesine göre, iş sözleşmesinin feshedilmesi halinde ödenmesinin zorunlu olması nedeniyle, iş sözleşmesinin feshedildiği ayın kazancına dahil edilmek suretiyle sigorta primine tabi tutulması gerekmektedir.

- İzin ücretinin iş sözleşmesinin feshinden sonra ödenmesi halinde ise izin ücretine iş sözleşmesinin feshinde hak kazanılmış olduğundan, iş sözleşmesinin feshedildiği ayın kazancına dahil edilerek ve ek aylık prim ve hizmet belgesi düzenlenmek suretiyle sigorta primi kesilecektir.

h. İzin Harçlığı

Sigortalılara, özellikle toplu iş sözleşmeleri gereğince yıllık ücretli izne çıkmadan önce ödenen izin harçlıkları da sigorta primine esas kazançlar kapsamında değerlendirilecektir.

**i. Eğitim Ödeneği
(Eğitim-Öğretim Tazminatı)**

5510 sayılı Kanununun 80. maddesinde belirtilen istisnalar dışında her ne adla yapılırsa yapılsın, tüm ödemelerin prime tabi tutulacağı ve diğer kanunlardaki prime tabi tutulmaması gerektiğine dair muafiyet ve istisnaların Kanunun uygulanmasında dikkate alınmayacağı, öngörülmüştür. Bu nedenle eğitim ödeneğinden sigorta primi kesilmesi gerekmektedir.

j. İş Riski Zamları

İşyerlerinde iş riski zammı adı altında yapılan ödemelerin sigorta primine tabi tutulması gerekmektedir.

k. Sosyal Yardımlar

5510 sayılı Kanununun 80. maddesinin birinci fıkrasının c bendinde, (b) bendinde belirtilen istisnalar dışında her ne adla yapılırsa yapılsın, tüm ödemelerin prime tabi tutulacağı öngörülmüştür. Bu bakımdan, sigortalılara sosyal yardım adı altında yapılan ödemelerin sigorta primine esas kazancın hesabında dikkate alınması ve prim kesilmesi gerekmektedir.

l. Mali Yükümlülük Tazminatı

Sigortalılara, mali yükümlülük tazminatı, mali sorumluluk tazminatı veya mali sorumluluk ödeneği adı altında yapılan ödemelerin sigorta primine esas kazancın hesabında dikkate alınması ve prim kesilmesi gerekmektedir.

m. Nakit Ödenen Yol Parası

Sigortalıların evden işe gelmeleri için ücret bordrolarına dahil edilerek nakit olarak ödenen yol parasının sigorta primine tabi tutulması gerekmektedir.

Ancak, işçilerin toplu olarak işe getirilip götürülmelerinin sağlanması (servis) veya servis uygulamasının olmadığı işyerlerinde, işverenler tarafından ücret bordrosuna dahil edilmeden sigortalılara dağıtılan otobüs biletlerinin veya

kartlarının servis yardımı (aynı yardım) olarak düşünülmesi ve sigorta primine tabi tutulmaması uygun olacaktır.

n. Nakden Ödenen Yakacak Yardımı

5510 sayılı Kanununun 80. maddesinde belirtilen istisnalar dışında her ne adla yapılırsa yapılsın, tüm ödemelerin prime tabi tutulacağı ve diğer kanunlardaki prime tabi tutulmaması gerektiğine dair muafiyet ve istisnaların Kanunun uygulanmasında dikkate alınmayacağı, öngörülmüştür.

Bu bakımdan, sigortalıların yakacak, temizlik, aydınlatma ve benzeri nitelikteki giderleri için yahut tahsil veya mesken yardımı gibi kanunda ismen sayılmayan nedenlerle yapılan ödemeler, ödemenin yapıldığı aydaki prime esas kazançta dahil edilecektir.

o. Sigortalılara Öğrenim Gören Çocukları Nedeniyle Ödenen Eğitim ve Öğretim Yardımı

5510 sayılı Kanununun 80. maddesinde belirtilen istisnalar arasında yer verilmediğinden, sigortalılara öğrenim gören çocukları nedeniyle ödenen eğitim ve öğretim yardımından da sigorta primi kesintisi yapılması gerekmektedir.

p. Sigortalılara Nakden Ödenen Ayakkabı Bedelleri ile Elbise Dikiş Parası

5510 sayılı Kanununun 80. maddesinde belirtilen istisnalar dışında her ne adla yapılırsa yapılsın, tüm ödemelerin prime tabi tutulacağı ve diğer kanunlardaki prime tabi tutulmaması gerektiğine dair muafiyet ve istisnaların Kanunun uygulanmasında dikkate alınmayacağı, öngörülmüştür.

Bu bakımdan, sigortalılara nakden ödenen ayakkabı bedelleri ile elbise dikiş parası olarak yapılan ödemeler, ödemenin yapıldığı aydaki prime esas kazançta dahil edilecektir.

II. SİGORTA PRİMİNE KISMEN TABİ TUTULACAK KAZANÇLAR**1. Aile Zamları (Aile Yardımı)**

Toplu iş sözleşmelerinde veya bireysel iş

sözleşmelerinde, evli olan işçilere aile zammı adı altında ödemeler yapılması kararlaştırılabilmektedir.

Sigortalılara aile zammı adı altında yapılacak ödemelerin, sigortalının hizmet akdinin devam etmesi şartıyla fiilen çalışmasının olup olmadığı üzerinde durulmaksızın, sigortalının eşinin 5510 sayılı Kanuna tabi zorunlu sigortalı olmayı gerektirecek şekilde çalışmaması ve Kurumdan gelir veyahut aylık almaması durumunda, 16 yaşından büyükler için belirlenen aylık asgari ücretin %10'u oranındaki tutar aylık prime esas kazançların hesaplanmasında dikkate alınmayacaktır.

2. Çocuk Zamları (Çocuk Yardımı)

Sigortalıya çocuk zammı adı altında yapılan ödemelerden, sigortalı veya isteğe bağlı sigortalı sayılmayan, kendi sigortalılığı nedeniyle gelir veya aylık bağlanmamış olan çocuklarından 18 yaşını, lise ve dengi öğrenim veya Mesleki Eğitimi Kanunu'nda belirtilen aday çırak, çırak ya da işletmelerde mesleki eğitim görmesi halinde 20 yaşını, yüksek öğrenim görmesi halinde 25 yaşını doldurmamış ve evli olmayan çocukları ile yaşına bakılmaksızın 5510 sayılı Kanuna göre malul olduğu tespit edilen evli olmayanlarından en fazla iki çocuğa kadar (iki çocuk dahil) olanları için, sigortalının hizmet akdinin devam etmesi şartıyla fiilen çalışmasının olup olmadığı üzerinde durulmaksızın iki çocuğu geçmemek kaydıyla, çocuk başına her yıl belirlenen aylık asgari ücretin %2'si oranındaki tutarı, aylık prime esas kazançların hesaplanmasında dikkate alınmayacaktır.

3. Nakit Olarak Ödenen Yemek Bedeli

Sigortalılara yemek parası adı altında yapılan ödemelerin, işyerinde veya müstemilatında yemek verilmemesi şartıyla, fiilen çalışılan gün sayısı dikkate alınarak 16 yaşından büyükler için belirlenen günlük asgari ücretin %6'sının, yemek verilecek gün sayısı ile çarpılması sonucunda bulunacak miktarı aylık prime esas kazançların tespitinde dikkate alınmayacak dolayısıyla prim kesilmeyecektir.

4. İşverenler Tarafından Sigortalılar İçin Özel Sağlık Sigortalılarına ve Bireysel Emeklilik Sistemine Ödenen Özel Sağlık Sigortası Primi ve Bireysel Emeklilik Katkı Payı Tutarları

5510 sayılı Kanununun 80. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde, "... işverenler tarafından sigortalılar için özel sağlık sigortalılarına ve bireysel emeklilik sistemine ödenen ve aylık toplamı asgari ücretin %30'unu geçmeyen özel sağlık sigortası primi ve bireysel emeklilik katkı payları tutarları, prime esas kazançta tabi tutulmaz." denilmektedir.

Buna göre sigortalı adına ay içinde özel sağlık sigortası primi ve bireysel emeklilik katkı payı adı altında işverence yapılan ödemeler toplamının aylık asgari ücretin %30'una isabet eden kısmı prime esas kazançta dahil edilmeyecek, kalan tutar ise ödendiği ayın prime esas kazancına dahil edilecektir.

III. SİGORTA PRİMİNE ESAS TUTULMAYACAK KAZANÇLAR

Tam istisnalardan hiçbir şekilde sigorta primi kesintisi yapılmayacak olup, bunlar aşağıda açıklanmıştır.

1. Aynı Yardımlar

Bilindiği gibi, bazı işverenlerce sigortalılara zaman zaman mal olarak (örneğin, yağ, un, ayakkabı, elbise gibi) aynı yardımlar yapılmaktadır.

Sözü geçen ve mal olarak yapılan yardımlar, tutarları üzerinde durulmaksızın, prime esas kazançlara dahil edilmeyecektir. Ancak, aynı yardımların sigortalılara nakden ödenmesi halinde (örneğin yağ parası, un parası, ayakkabı parası gibi) prime tabi tutulması gerekmektedir.

2. Ölüm, Doğum ve Evlenme Yardımları

Ölüm, doğum ve evlenme hallerinde yapılan yardımlar, miktarı ne olursa olsun, prime esas kazançların hesabında dikkate alınmayacaktır.

Sigortalının anne ve babası, eşi veya çocuğunun ölümü halinde sigortalıya verilen ölüm yardımı ile sigortalının evlenmesi veyahut çocuğunun olması halinde işveren tarafından yapılan doğum ve evlenme yardımları prime esas kazançların hesabına dahil edilmeyecektir.

3. Görev Yollukları

Yolluk genel olarak, sigortalının işyerinin bulunduğu yerden başka bir yere gönderilmesi halinde, bu yolculuk nedeniyle yapması gereken giderleri karşılayan ödemedir.

Görev yolluklarından ne anlaşılması gerektiği, işverenlerin sigortalılar için ödediği yollukların neleri kapsadığı, 6245 sayılı Harcırah Kanunu'nun 3. maddesinde açıklanmıştır. Buna göre, anılan maddede belirtilen yol masrafı, gündelik, aile masrafı ve yer değiştirme masrafı niteliğinde yapılan ödemeler yolluk kapsamındadır.

4. Seyyar Görev Tazminatı, Kıdem Tazminatı, İş Sonu Tazminatı veya Kıdem Tazminatı Mahiyetindeki Toplu Ödemeler ve Keşif Ücreti

Görevleri gereği sigortalılara ödenen seyyar görev tazminatı, iş akdinin feshi veya çeşitli sebeplerle işten ayrılan işçilere işveren tarafından bir defaya mahsus olmak üzere ödenen kıdem tazminatı, iş sonu tazminatı veya kıdem tazminatı mahiyetindeki toplu ödemeler ve keşif ücreti prime tabi tutulması gereken ödemeler kapsamında olmadığından, prime esas kazancın hesaplanması sırasında dikkate alınmayacaktır.

5. İhbar Tazminatı

İşveren tarafından bildirim sürelerine uyulmaksızın işçinin işine son verilmesi halinde, bildirim sürelerine ait ücret tutarlarının tazminat olarak işçiye ödenmesi İş Kanunu gereğidir. Bu durumda işçinin işyeri ile olan hukuki münasebeti iş sözleşmesinin feshi ile sona erdiğinden ödenen paralar işçiyi himaye gayesine yönelik bir tazminat olup, ücret niteliğinde bulunmadığından, bu nitelikte olan ihbar tazminatı ile kötü niyet tazminatı sigorta primine esas olmayacaktır.

6. Kasa Tazminatı

İşyerlerinde para veya kıymetli evrak ya da eşya muhafazası ile görevli bulunan sigortalılara muhtemel açıkları kapatmak amacıyla işverenler tarafından ödenen kasa tazminatları, ücret niteliğinde sayılamayacağından, prime esas kazançtan istisna tutulması gerekmektedir.

7. Avans Olarak Ödenen Ücretler

Avans olarak yapılan ödemeler sigorta prim kesintisine tabi tutulmayacaktır.

KAYNAKÇA

- Sosyal Güvenlik Reformu Rehberi, Resul KURT, sh: 156 vd., İstanbul 2008.